

Vážení čitatelia,

popri súčasnom teoretickom teatrologickom a filmologickom diskurze či štúdiách prinášajúcich nové pohľady na historické témy výskumu divadla a filmu tvoria dôležitú líniu Slovenského divadla texty, v ktorých divadlo či film vstupujú do interdisciplinárnych vzťahov s inými umenovednými a spoločenskovednými oblasťami. A práve prekračovanie hraníc – umeleckých druhov, žánrov, ale i humanitno-vedných odborov – sa stalo hlavnou témou druhého tohtoročného čísla časopisu.

Otvára ho príspevok estetičiek Kataríny Jankechovej a Michaely Malíčkovej, ktorý má zameranie čísla – „border crossing“ – vkomponované priamo vo svojom názve. Autorky sa v ňom venujú teóriám intermediality, s akcentom na prácu nemeckej teoretičky Iriny O. Rajewsky, autorky zásadnej systematickej revízie intermediality v zmysle pojmu, teoretického konceptu, umeleckej stratégie i metodológie humanitných vied. Druhá časť ich textu je koncipovaná ako prípadová štúdia, keď rozmanité stratégie intermediálnej práce demonštrujú na snímke rakúskeho filmára Gustava Deutscha *Shirley: Visions of Reality* (2013), ktorá inscenuje situácie zobrazené na vybraných obrazoch Edwarda Hoppera, evokujúc pozastavený kamerový záber na inscenovanú divadelnú situáciu.

Štúdia hudobného estetika Júliusa Fajaka je originálnym, neortodoxným, muzikologické ohraničenie témy prekračujúcim pohľadom na alternatívnu rockovú scénu osemdesiatych a deväťdesiatych rokov minulého storočia: jej vývoj približuje autor primárne z hľadiska používania teatralizačných prvkov na koncertoch či v hudobných klipoch. Umelci z ním analyzovaných zoskupení využívali k vyjadreniu vzdoru, explicitného alebo skrytého protestu nielen zámernú bizarnosť a pitoresknosť výrazu, ale aj humor, vtip, paródiu, sarkazmus. Autor ich teatralizačné „excesy“ vykladá ako „ako metafory alternatívnych artikulácií iného spôsobu života a umeleckého vyjadrenia“.

Nasledujúce dve štúdie sú venované divadelníkom, ktorých umenie je interdisciplinárne už vo svojej podstate. Teatroológ Adam Nagy zameral pozornosť na performerskú dráhu režisérky, herečky a autorky Slávy Daubnerovej. Umelkyňa vo svojich autorských performanciách prepojila postupy fyzického a tanečného divadla, súčasného i konceptuálneho tanca. Nagy kladie provokatívnu otázku, prečo sa na jej tvorbu, ktorú sama autorka neoznačuje divadelnou (monodráma), ale tanečnou terminológiou (sólo), doposiaľ nenazeralo cez tanečnú optiku. Vo svojom texte predstavuje Daubnerovej dielo ako dôležitú súčasť slovenského tanečného umenia nielen z dôvodu jej spolupráce s významnými choreografmi a choreografkami, ale aj z formálneho a obsahového hľadiska jej performancií.

Štúdia kulturologičky Ingridy Hudecovej sa zameriava na význam kultúrnych symbolov v inscenácii *Šalom alejchem – mier s vami* (2000), ktorú vytvoril bábkoherec, herec a výtvarník Ivan Martinka. Dielo tohto umelca korešponduje s témou čísla nielen preto, že vo svojej špecifickej autorskej poetike originálnym spôsobom kombinuje prostriedky činoherného a bábkového divadla, ale – a na to

koncentruje pozornosť autorka textu – aj tým, že v analyzovanej inscenácii sa upriamuje na fenomén transkulturality i na úlohu, ktorú v konkrétnej kultúre zohráva tradícia. Hudecová v inscenácii identifikuje a na konkrétnych mizanscénach demonštruje viacero dôležitých symbolov židovskej kultúry, ktoré s divákom komunikovali prostredníctvom konkrétnych príbehov, pretavených sugestívnymi hereckými, výtvarnými i hudobnými prostriedkami – „referujúc tak o ortodoxnej kultúre, ktorá nie v tak dávnej minulosti spoluvytvárala a obohacovala aj kultúru na území Slovenska“.

Posledná štúdia prekračuje hranice divadla a divadelného výskumu do oblasti špeciálnej pedagogiky: venuje sa možnostiam aplikácie divadelných princípov a postupov v pedagogickej, špeciálnopedagogickej (liečebnopedagogickej) a terapeutickej intervencii u jedincov so zdravotným alebo sociálnym znevýhodnením. Ako deklaruje autorka štúdie Barbara Valešová Malecová, divadelné postupy a techniky skrývajú veľký potenciál využiteľný k pomoci týmto cieľovým skupinám k ich socializácii, destigmatizácii a vytváraniu inkluzívneho prostredia. Divadelné postupy, princípy a metódy totiž poskytujú odstup a externalizáciu problému, čo osobám, ktoré ich prežívajú, umožňuje pracovať s traumatickými zážitkami a záťažovými situáciami. Verejná prezentácia tvorby divadiel marginalizovaných skupín osôb potom pomáha prepájať tieto skupiny obyvateľstva s majoritnou spoločnosťou, a tak odstraňovať stereotypy či predsudky. V prvej časti štúdie autorka charakterizuje hlavné paradivadelné systémy využívajúce divadelné umenie i k iným než umeleckým účelom, v druhej časti stručne ilustruje benefity teatroterapie v špeciálnopedagogickej a terapeutickej praxi na konkrétnych slovenských i českých divadelných súboroch pracujúcich s marginalizovanými skupinami a predstavuje techniku Divadlo Fórum, ktorá umožňuje žiakom budovať si sociálne zručnosti a získať odvahu k riešeniu záťažových situácií.

Aj recenzia najnovšieho edičného počinu Divadelného ústavu, *Ach, gubernia neobmedzených možností! Martin Porubjak o divadle a spoločnosti* (editorka Martina Ulmanová) prezentujúca výber publikovaných aj nepublikovaných textov Martina Porubjaka plasticky zapadá do témy čísla: dramaturg, režisér, dramatik, scenárista, prekladateľ, pedagóg, divadelný historik, teoretik a kritik, ale tiež politik a briskný komentátor spoločenského vývoja prekračoval hranice profesií, žánrov i štýlov, nechajúc po sebe dielo, ktoré čitateľa nabáda vnímať divadelné a dramatické umenie v jeho bohatých presahoch a kontextoch.

Michaela Mojžišová